

THE MASTER CLASS – TOPICAL FORM OF TRAINING IN THE PERFORMING ART OF THE GUITAR

Stela Miteva-Dinkova

Academy of Music, Dance and Fine Arts, Plovdiv, Bulgaria, steladinkova@hotmail.com

Abstract: Knowledge is a fundamental factor in the development of the modern society. The ways to acquire knowledge are different: through state, private, self-learning etc. Learning is primarily a process that aims at acquiring specific theoretical and practical skills, knowledge and competencies in a given field. In the current conditions both common practices and forms of education, as well as those outside state standards, apply. Such a form of training are the master classes. They are generally accepted and have wide application and dissemination in contemporary educational instrumental-performance practice. They have proven their efficiency and effectiveness over the years. This gives basis and justifies the attention to them and interest in their consideration in this statement. The essence of this alternative form of education - a master class and its growing popularity in the training of a musical instrument (guitar) - is clarified. The master classes have a certain relevance and topicality in the instrumental practice, as evidenced both by the personal teaching experience of the author (who works in a state higher education institution) and by his work of organizing, conducting and attending different master classes. The text clarifies various aspects of the nature of the master class: participation requirements, duration, the way of training, age categories of the participants, repertoire, problems that arise during the course of the training to indicate the "path" for their solution and others. The teacher selection is of particular importance, which determines the interest in the "undertaking". Different types of master classes are indicated - between teacher and student, between teacher and group of pupils, ensembles, with theoretical focus, online, etc, which leads to comments and comparisons. The periodicity of their performance is explained: episodically (as an accompanying form of state training, organized as a private initiative, etc.), regularly (annually, monthly) - within larger events (festivals, summer academies, etc.). The "portrait" implies that master classes complement and assist the work of instrumental teacher by providing additional knowledge, developing skills, shaping creative approaches to the performance of every teenage instrumentalist.

Keywords: musical training, master class, guitar

МАЙСТОРСКИЯТ КЛАС – АКТУАЛНА ФОРМА НА ОБУЧЕНИЕ В ИЗПЪЛНИТЕЛСКОТО ИЗКУСТВО НА КИТАРА

Стела Митева-Динкова

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство, Пловдив, България,
steladinkova@hotmail.com

Резюме: Знанието е фундаментален фактор за развитието на съвременното общество. Начините за получаване на познание са различни: чрез държавно, частно обучение, самообучение и др. Обучението е преди всичко процес, с който се цели придобиване на конкретни теоретични и практически умения, знания и компетенции в дадена област. В съвременните условия се прилагат както обичайни практики и форми на обучение, така и такива извън държавните стандарти. Такава форма на обучение са майсторските класове. Те са общоприети и имат широко приложение и разпространение в съвременната образователна инструментално-изпълнителска практика. Доказали са своята резултатност и ефективност през годините. Това обосновава и оправдава вниманието и интереса към тях за разглеждането им в настоящото изложение. Изяснена е същността на тази алтернативна образователната форма - майсторски клас и нейната все по-голяма популярност в обучението по музикален инструмент (китара). Майсторските класове имат определена значимост и актуалност в инструментално-изпълнителската практика, което се удостоверява както от личен преподавателски опит на авторът (който работи в държавно висше учебно заведение), така и от неговата дейност по организиране, провеждане и присъствие на различни майсторски класове. Текстът разяснява разнообразни аспекти на естеството на майсторския клас: изисквания за участие, период за провеждане, времетраене на обучението, възрастови категории на участниците, репертоар, възникнали

проблеми, които се дискутират в хода на обучението, за да се посочи „пътя“ за тяхното разрешаване и др. Подборът на преподаватели е от особено важно значение, което обуславя интереса към „начинанието“. Посочват се различни видове майсторски класове – между учител и ученик, между учител и група ученици, с ансамбли, с теоретична насоченост, онлайн и др, което води до коментари и сравнения. Обяснява се периодичността на провеждането им: епизодично (като съпровождаща форма на държавно обучение, организирани, като частна инициатива и др.), регулярно (ежегодно, ежемесечно) - в рамките на по-големи събития (фестивали, летни академии и др.). „Портретът“ налага извода, че майсторските класове допълват и подпомагат успешно работата на педагога по инструмент, давайки допълнителни знания, развивайки умения, оформяйки творчески подходи в изпълнителската дейност на всеки подрастващ инструменталист.

Ключови думи: музикално обучение, майсторски клас, китара

ВЪВЕДЕНИЕ

Знание е събирателно понятие, в което се обединяват факти, информация, научни достижения, умения и други. Има различни дефиниции, които изразяват съдържателно същността и спецификата му. Човек притежава естествен стремеж и потребност от знание. Обучението е част от нашия бит и израстване и през целия ни живот то се отразява и допринася за нашето индивидуално развитие. Човек се обучава чрез професионално образование и определени лични преживявания. Една от най-разпространените форми за придобиване на знания е ученето. Не случайно битува израза „човек се учи, докато е жив“, възплетен по своеобразен начин в новата програма на Европейската комисия „Учене през целия живот“¹⁶⁶. Ученето се разбира основно в три аспекта, което детайлно се обяснява в студията „Формално, неформално и информално учене – същност, съдържателни параметри и взаимозависимости (Теоретико-аналитичен обзор)“ с автор Вая Божилова. Генезисът им (на тези понятия) е свързан със споменаването на терминът *неформално обучение* в доклад за образованието в развиващите се страни на ЮНЕСКО от 1947 г. През 80-те години на XX век „формалното и неформалното учене се разглеждат не като отделни типове учене (чрез разграничаването и отдиференцирането на техните специфики), а като взаимопроникуващи се процеси – търсят се проекции на **формализирането на неформалното образование и неформализирането на формалното образование**“ (№1, с.205) Божилова обяснява, че след 1990 г. трите термина и типове учене широко се употребяват в европейски документи, научни разработки и др, без да съществуват ясни теоретични обяснения за тяхната специфика, която се определя едва през 2004 г. от J. Bjornavold и D. Colardyn, както следва: „**Формално учене (formal learning)** е учене в рамките на организирана и структурирана дейност [...], когато човекът, който учи, има намерение да учи.[...] **Неформално учене (non formal learning)** е учене, което е част от предварително планирани дейности, които не са учебни по характер [...], но съдържат важен учебен елемент. [...] **Информално учене (informal learning)** е учене, което е резултат от всекидневните дейности на човека свързани с работата, семейството и свободното време. [...] В известна степен се разбира, като случайно, неочаквано, допълнително, инцидентно учене.“ (№1, с.207)

Изучаването на музикален инструмент може да бъде осъществено чрез всеки един от посочените по-горе начини. Подрастващите инструменталисти са напътствани и обгрижвани от своя педагог в училищна среда (формално учене), но те се усъвършенстват чрез ежедневна и самостоятелна подготовка под формата на домашни занимания (формално и неформално учене). Често, слушайки инструментални аудио-видео записи (чрез различни видове медии) или посещавайки концерти, те също обогатяват своите знания (информално учене). Формата на обучение – майсторски клас се класифицира като формално учене. То се организира и осъществява съзнателно от всеки, въз основа на неговото желание да обогати своя опит, знания и умения. Налага се уточнението, че майсторските класове са част от неформалното образование¹⁶⁷ и се легализират с определен сертификат или друг вид документ, който се издава на участника (участниците) от основния организатор на събитието с подпис на ръководителя на класа.

¹⁶⁶ Програмата се състои от четири подпрограми: „Коменски“ (за начално и средно образование), „Еразъм“ (за висше образование), „Леонардо да Винчи“ (за професионално образование и обучение) и „Грюндвиг“ (за обучение на възрастни). (№2)

¹⁶⁷ Неформално образование е термин въведен от американския философ Джон Дюи (1859-1952), с който той разграничава обучението в училище и извън него.

СЪЩНОСТ И СПЕЦИФИКА НА МАЙСТОРСКИТЕ КЛАСОВЕ

През последните години в българската изпълнителско-образователна практика се прилага широко обучение чрез майсторски класове. Майсторският клас е *иновативна практическа форма на учене*, която според спецификата на отделните области на знание се провежда по различни начини със своеобразно съдържание и времетраене. Самото понятие е съчетание от две думи: майстор и клас. Тълковен речник определя майстор, като „лице, което владее добре професията си или някое изкуство“, „занаятчия, който е изучил добре занаят и има право да ръководи и други“, а също като „сръчен, опитен, специалист, вещ“. (№10) Думата клас се използва за „група от предмети или явления със сходни белези“. (№10)

Фразеологичното съчетание майсторски клас в областта на музикалното изкуство съдържателно се отнася до практически занимания. Те се провеждат в рамките на определено време (най-често учебен час от 45 минути) от специалисти с доказан международен авторитет. Проведените през последните години китарни събития у нас показват значително нарастване и разнообразяване на практиката майсторски клас.

ВИДОВЕ МАЙСТОРСКИ КЛАСОВЕ

Майсторските класове се определят по различни показатели: времетраене, учебен материал, възрастова категория, брой на участниците и др.

В инструментално-изпълнителското изкуство най-разпространени са майсторски класове, които се осъществяват под формата на учебни часове **между преподавател и участник**. Часовете имат различно времетраене - от 30 минути до един астрономически час. Продължителността при провеждане на майсторски клас се определя в зависимост от възрастовите особености на участника, нивото на подготовка и др. Налице е тенденция за усвояване на технически и художествено по-сложен музикален материал в по-ранна възраст. Такава илюстрация предлагат редица видео клипове в youtube. Често се случва малки деца с ярко дарование и сръчност да изпълняват успешно произведения със сложни музикално-художествени задачи и обем от няколко страници нотен текст, които изискват високо ниво на владение на инструмента. Обичайно, в ранна възраст (8 до 10 г.) китаристите усвояват базисни умения и изпълняват учебен материал, който е от няколко нотни реда до една страница. За изработването на такъв вид материал са необходими 30 мин. Идеята на майсторските класове е да подпомагат развитието на мотивирани и талантиливи ученици. В подобни случаи продължителността на заниманието е от 45 до 60 минути. При младежите и особено при студентите е възможно времетраенето на един майсторски клас да нарасне до 90 минути. Възрастовата категория не винаги е мерило за нивото на подготовка на участника.

Освен между учител и ученик, майсторски класове се осъществяват **между учител и група ученици**. Най-често материалът е насочен към работа върху определен технически проблем или елемент.¹⁶⁸ Преподавателят демонстрира начина на изпълнение, което всички участници усвояват и впоследствие усъвършенстват. Така, чрез практически занимания се изработва даден инструментален похват. В една група могат да се включат от 3 до 20 участника. По-голямата численост затруднява работата, затова групите в такива класове варират между 3 до 10 участника със сходна възраст и еднакво ниво на подготовка. Практиката установява продължителност на заниманията от 60 до 90 минути. Работата в група отнема повече време за да се достигне определен резултат, но резултатът се мултиплицира по-успешно.

Майсторските класове се провеждат и **с ансамблови формации**. Формациите могат да бъдат – еднородни (от китари или други инструменти) или смесени. Ансамбловите формации са утвърдена форма на обучение в средните музикални училища¹⁶⁹. Те се разграничават по възрастов принцип: начинаещи, младежи, студенти и т.н. Формирането на ансамбъл е възможно и в рамките на определено събитие. Заявилите участие се обединяват в групи също по възрастов принцип. Ръководител на майсторски клас за ансамбъл може да бъде както преподавател по китара, така и диригент или друг музикален специалист. Необходими са познания и

¹⁶⁸ Трудно е да се дискутират групово художествени или музикално-интерпретационни проблеми, защото участниците представят разнообразен по стилистика или жанр материал, който от своя страна има определена проблематика. Последната придобива още по-индивидуална и специфична характеристика съотнесена към способностите и достиженията на участника.

¹⁶⁹ Такива ансамбли са формирани, както следва в: НУИ „Проф. В. Стоянов“, Русе („Буболек“ и „Аугмент“), НУИ „Д. Христов“, Варна („GuitArte“), НУМТИ „Д. Петков“, Пловдив (Chitarra Camerata), НМУ „П. Пипков“, София („Арфи и китари“), НУИ „П. Пипков“, Плевен (Два китарни ансамбъла).

умения в областта на дирижирането. Индивидуалните способности на участниците в ансамбъла не са определящи за постигане на добър резултат. Възможно е обединяването на участници с различно ниво на подготовка, но по-качествен резултат се получава тогава, когато по-голяма част от изпълнителите са с високо инструментално ниво и са подготвени добре. Продължителността на заниманията в ансамблови майсторски класове е от 90 до 120 минути. Утвърдени ансамблови формации участват с предварително уточнен и научен репертоар, докато ансамбли, които се формират в рамките на събитие получават материали от организаторите, подготвят се и по време провеждането на самия майсторски клас го изработват. В такъв контекст е необходимо заниманията да бъдат по-многобройни (поне 3-4).

Извън изпълнителския профил се срещат по-рядко и майсторски класове с **теоретична насоченост**. Те се провеждат с лекционен материал и дискусии по определена тема (проблем). Тематиката е разнообразна – нови издания, съвременни методи на обучение и др. Формата на лекциите в днешно време е „обогадена” с мултимедийна презентация или друг вид нагледна демонстрация. Времетраенето на такъв майсторски клас е между 60 и 90 минути.

Ученето и обучението в съвременни условия е опосредствано от възможностите, които се предоставят от информационното пространство и медиите. За учене, чрез така наречените майсторски класове **онлайн**, не е нужно наличие на конкретно място. За тях е необходимо определено техническо оборудване, като медийно устройство (компютър, таблет, телефон или др.) и интернет връзка. Бързото развитие на технологиите улеснява достъпа до налична информация в интернет пространството. Такъв вид класове през изминалите години бяха епизодични, но с напредъка на технологиите, те се превърнаха в регулярна и желана практика за учене. Пример за това е платформата *tonebase*¹⁷⁰, чиято цел е онлайн обучение чрез майсторски класове. Всяка седмица платформата предоставя бюлетин на своите абонати-ползватели, в който се представят новите класове с тяхната тематика, която е разнообразна – определен художествен материал¹⁷¹, технически похвати¹⁷², общо-изпълнителска проблематика¹⁷³ и т.н. Продължителността на такива класове е от 30 до 180 минути, но те са разделени на отделни части, т.е. могат да се гледат поетапно (с почивка). Участниците в такива класове са неограничен брой, защото основната цел на медийната проява е достигане до многобройна аудитория.

ПРОВЕЖДАНЕ НА МАЙСТОРСКИ КЛАСОВЕ

Майсторските класове се провеждат епизодично или регулярно. Тези, *организирани от държавни институции* (музикални училища, музикални академии и др.) допълват стандартния учебен процес. Такива майсторски класове могат да бъдат ежемесечни, но се провеждат обикновено един или два пъти в годината. Причината за това е свързана със спецификата на самия учебен процес. През изминалата учебна 2017/2018 година НУМТИ „Д. Петков”, Пловдив е организатор на майсторски класове по пиано (4) и цигулка (1), а АМТИИ на майсторски клас по класическа китара с двама преподаватели: Павел Ралев и Майкъл Бътън (Великобритания). Този клас е част от програмата на Международен младежки фестивал „Кръстопът”, който е по проект на АМТИИ. Възможно е базата на съответните институции да се ползва (в някои случаи с финансова подкрепа) за осъществяване на майсторски класове от неправителствени организации (фондации, асоциации и др.). Такива класове са част от по-големи събития, като фестивали, конкурси или проекти в сферата на изкуствата. Например, в НУМТИ „Д. Петков”, Пловдив, със съдействието на фондация „МузикАртисимо” са се провели майсторски класове, които са част от програмата на Международен фестивал „Дни на музиката в Балабановата къща” (по пиано, валдхорна). АМТИИ посрещна Марко Тамайо (преподавател в „Моцартеум”, Залцбург), като домакин на Международен фестивал „GuitArt” (включен в програмата на „Есенен салон на изкуствата”).

¹⁷⁰ Виж по подробно Динкова, С. Ракурсите на днешната културна среда – послание към педагогът по инструмент. – В: International Journal Knowledge, IKM, vol. 23.5, Humanistic sciences, с.1511.

¹⁷¹ Например, newsletter #59 съдържа урок върху Й. С. Бах – Сарабанда с коментар на Тилман Хопщок, също Лео Брауер – „Черния Декамерон” със съветите на Хоакин Клерч и трета част „Fuoso” на Сонатина „Либра” от Роланд Диенс в интерпретация на Тал Хурвиц

¹⁷² Например, в newsletter #58 във видео на Гохар Андонян се разискват - *тремоло, флажолети, пицicato, преходи, синхронизация, гами* и др.

¹⁷³ Например, в newsletter #58 Карло Марчионе говори по темата „Завладяване на сцената”.

Обичайно е провеждането на майсторски класове в рамките на *международни конкурси за китара и фестивали*.

Международен конкурс за класическа китара „Акад. Марин Големинов“, Кюстендил има 22 поредни издания. В рамките на този международен форум за китара се въвежда майсторски клас¹⁷⁴ от 2016 г. (по повод 20-то Юбилейно издание).

Международен фестивал на китарата, Плевен (предстоящо е 4-то издание) установява предпочитания към тази форма за обучение още с първото си издание през 2015 г. В програмата на фестивала през 2015 и 2016 г. са включени 7 майсторски класа¹⁷⁵. През следващата 2017 г. бройката се увеличава на 10¹⁷⁶, а предвидените майсторски класове за предстоящото издание на фестивала са 13¹⁷⁷.

Майсторски клас по китара, който се провежда ежегодно от няколко години е включен в програмата на Фестивал за старинна музика, песен и танц „Страваганца“ (12 поредни издания)¹⁷⁸.

Представените факти подчертават, че към тази форма на обучение има нарастващ интерес.

Подобна тенденция очертават и *летните академии*. Това са събития, които са съставени от различни по вид и специфика майсторски класове. Основополагаща идея при тяхното създаване е обучението по инструмент. Търси се подпомагане на таланта от високо квалифицирани специалисти, затова майсторските класове се водят от утвърдени изпълнители с престижна кариера и международно признание. Летните академии са с продължителност около седмица (изключение е „Огънят на Орфей“ – 2 седмици), което предоставя възможност за изработване на по-голям обем музикален художествен материал. Те се отличават от останалите формати на майсторски класове (организирани от държавни институции или включени във фестивали, конкурси) със своята творческа атмосфера. Участниците в такива събития не само се обучават, но също така създават ценни контакти, които впоследствие развиват. Това допринася за по-успешен резултат, защото се съчетава и с емоционален фактор.

Пример за такива събития са ежегодно провежданите: Лятна китарна академия, Плевен (създадена през 2015 г. като съпътстващо събитие на Международен фестивал на китарата, Плевен), Международна лятна академия за изкуство „Огънят на Орфей“, Разлог (12 поредни издания, китара се включва през 2009 г. а китарен ансамбъл през 2010 в третото издание), Международна лятна академия „Алегра“, Русе (5 поредни издания, класическа китара е включена в третото издание - 2016 г.), Лятна музикална академия „Конкордия“, СОК „Камчия“ (основана през 2018 г.) и др.

Международна лятна академия, Плевен¹⁷⁹ включва индивидуални уроци между учител и ученик, групови занимания с учител, работа с ансамблови формации (4 в последните две издания), лекции, концерти. Изпълненията на сформирания в рамките на академията ансамбли се публикуват публично чрез канала „art close to me“ в youtube.

Международна лятна академия „Огънят на Орфей“ е събитие, което обединява различни майсторски и творчески класове. Майсторските класове са разнообразни: за обучение по народни инструменти и пеене, за класически инструменти и оперно пеене и др. Освен с музикален профил се провеждат също творчески класове в други изкуства: живопис, театър, литература, арт квиллинг. Казаното показва богата палитра.

¹⁷⁴ С ръководител Дарко Багески (преподавател в Скопие, Македония).

¹⁷⁵ През 2015 г. както следва на: Нено Мунитич – Хърватия, Ливиу Георгеско – Румъния, Стела Динкова, Росен Балкански и Екатерина Икономова – България, а през 2016 г. на: Герхард Райхенбах – Германия, Зоран Анич – Сърбия, Дарко Багески – Македония и Л. Георгеско, С. Динкова, Р. Балкански и Е. Икономова.

¹⁷⁶ С включване на преподаватели, като: Ерик Франсери, Габриел Бианко, Атанас Уркузунов – Франция, Никола Монтела – Италия, Божана Павлова – България/Австрия.

¹⁷⁷ Нови имена са: Аркаиц Шамбоне, Бенджамин Валет, Пиер Люлиевр – Франция, Марчин Дила – Полша, Никлас Йохансен – Дания,

¹⁷⁸ Майсторския клас е с ръководител д-р Столина Добрева (преподавател по китара и директор на НМУ „Л.Пипков“, София).

¹⁷⁹ В първото си издание е с 13 участника и 4 преподаватели, а в последното (през 2018 г.) с 70 участника и 15 преподаватели.

Получените умения и знания по време на курса на обучение се представят на заключителни концерти¹⁸⁰. Снимков и видео материал се публикува на фейсбук страницата на Фондация „Огънят на Орфей”. Международна лятна академия „Алегра” включва майсторски класове в областта на класическата музика (пиано и клавирно дуо, цигулка, виола, китара, тромпет и камерна музика)¹⁸¹. Лятна музикална академия „Конкордия” се организира към Фестивал за съвременна музика и изкуство „Конкордия”. Майсторските класове са по класически инструменти (китара¹⁸², контрабас) и вокално изкуство. Цялата академия завършва със заключителен концерт на участници и преподаватели.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеното изложение „картотекира” явлението майсторски клас. То няма за цел да обхване цялостно и изчерпателно темата. Насочено е към тясно специализирана изпълнителска практика за определен инструмент (китара) и е ситуирано в условията на национални културни и образователни събития. Названието „майсторски” само по себе си подсказва, че това са класове за даровити, изявени деца, младежи, студенти или млади артисти със силна мотивация и желание за развитие чрез учене. Това реализира ползи за: участници, педагози, артисти-изпълнители (ръководители на класа), организационни екипи и т.н. Изнесените факти очертават ясно тенденция към разнообразие, разпространение и нарастващо приложение на посочената форма за обучение. Това е пример и свидетелство за успешна практика с прогресиращ интерес и участие. Всичко това представя актуална посока в осъществяване на обучението по музикален инструмент.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Божилова, Ваня. Формално, неформално и информално учене – същност, съдържателни параметри и взаимозависимости (Теоретико-аналитичен обзор). – В: Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Книга Педагогика, том 105, 2015, стр. 203-226.
- [2] akademia-orfei.com
- [3] guitart.bg
- [4] guitarkn.bratstvokn.org
- [5] isa-allegra.com
- [6] mu-varna.bg
- [7] musicartissimo.com
- [8] plevenguitarfestival.com
- [9] plovdivmusicsschool.wordpress.com
- [10] rechnik.info

¹⁸⁰ В началото класа по китара е с 4 участника, а през 2018 г. – с 11. Подобна е картината и в класа по китарен ансамбъл: 2010 г. – 6 участника, а 2018 – 15.

¹⁸¹ В последното издание се представят 8 участника.

¹⁸² Майсторският клас по китара е с 8 активни участника и три групи от по 6 участника – общо 24 участника обучавани индивидуално и по групи.